Iulia Moise

Marea strategie - arta de a crea putere

Dezbateri curente privind Marea Strategie americană



Presa Universitară Clujeană

Iulia Moise

MAREA STRATEGIE – ARTA DE A CREA PUTERE

Dezbateri curente privind Marea Strategie americană



„Strategia este dificil de înțeles
și încă și mai dificil de realizat".

Colin Gray, 2010



Tatălui meu,
...acesta este „vârful" lui de munte
pe care l-am cucerit împreună.

Iulia Moise

MAREA STRATEGIE – ARTA DE A CREA PUTERE

Dezbateri curente privind Marea Strategie americană

Presa Universitară Clujeană
2024

Referenți științifici:

Prof univ. dr. George Cristian Maior

Conf. univ. dr. Silviu Nate

ISBN 978-606-37-2237-0

Universitatea Babeș-Bolyai
Presa Universitară Clujeană
Director: Codruța Săcelean
Str. Hasdeu nr. 51
400371 Cluj-Napoca, România
Tel.: (+40)-264-597.401
E-mail: editura@ubbcluj.ro
http://www.editura.ubbcluj.ro/
https://libraria.ubbcluj.ro/

Cuprins

Partea a II-a.
STUDIU DE CAZ: MAREA STRATEGIE A AMERICII

Lista ilustrațiilor

CUVÂNT-ÎNAINTE

Cartea de față aduce cu sine o perspectivă particulară în spațiul autohton în ceea ce privește explicarea comportamentului strategic al statelor pe scena internațională, printr-o abordare la confluența domeniului relații internaționale cu cel al studiilor strategice și de politică externă.

Fără a avea ambiția de a propune o nouă teorie, demersul științific se situează la granița mai multor curente de gândire și construiește, pe baza lor, o modalitate originală de a înțelege comportamentele strategice ale actorilor, prin prisma variabilelor care influențează calculul strategic, îmbinând aspecte structuraliste cu noțiuni identitare.

Caracterul de noutate este dat de faptul că lucrarea se înscrie printre puținele studii din spațiul de gândire strategică din țara noastră, care abordează în profunzime conceptul de „grand strategy". Marea Strategie reprezintă un concept relativ puțin cunoscut în România. Caracterul de relevanță derivă din însăși tema supusă analizei, un subiect „la modă" și frecvent abordat în ultimii ani: viitorul supremației americane și necesitatea de reevaluare și recalibrare a priorităților strategice în acord cu noile realități geopolitice (reîntoarcerea la rivalitate sistemica pe baze ideologice).

Prima parte este dedicată unor eforturi explicative orientate către două direcții, surprinse în capitole distincte: clarificarea conceptului de Mare Strategie, respectiv explorarea modului în care se formează și evoluează comportamentele strategice ale statelor. Marea Strategie, înțeleasă ca un cadru de orientare a politicilor unui stat, pe baza unor obiective derivate dintr-o viziune strategică, are la bază o fină înțelegere a realităților internaționale, dar este în același timp modelată de interese și identități naționale.

A doua parte gravitează în jurul actorului selectat pentru studiul de caz, urmărind într-o primă fază să explice originile comportamentului Americii pe scena internațională, pentru ca mai apoi să încerce un demers predictiv cu privire la destinul puterii americane pe baza unor scenarii ajustate la evoluțiile globale. Din perspectiva studiului de caz,

lucrarea reușește să surprindă dezbaterile curente din mediul academic și de reflecție american cu privire viitorul Marii Strategii americane, încadrându-se în tendințele actuale ale cercetărilor din mediul academic internațional.

Autoarea demonstrează nu doar o bună cunoaștere a conceptelor fundamentale ci și abilități de gândire critică independentă pe baza cărora schițează studiul de caz dedicat Statelor Unite ale Americii.

Din perspectiva teoriei relațiilor internaționale, autoarea abordează rolul ideilor în modelarea tiparelor de comportament în sistemul internațional și atrage atenția asupra necesității de a acorda o atenție mărită rolului pe care identitatea îl joacă în modelarea comportamentului strategic al statelor. Marea Strategie a Americii apare, conform modelului enunțat, drept o rezultantă a interacțiunii dintre factori ideatici interni și forțe sistemice externe.

Cartea susține că în acest creuzet în care se regăsesc atât matricea identitară americană, al cărei fond excepționalist este aprofundat, cât și schimbările de putere de la nivel internațional, cu un accent deosebit plasat pe Rusia și China, se află cheia anticipării poziționării Americii în arhitectura sistemică globală.

Concluziile reiau ipotezele formulate în introducere, demonstrându-le și aprofundându-le pe baza argumentației oferite în cele două mari părți ale lucrării: înțelegerea comportamentului strategic al statelor ca rezultat al convergenței dintre forțele exterioare ce țin de natura sistemului internațional și cele interioare care sunt modelate de percepții și identități, respectiv sublinierea dilemei continuitate vs. schimbare cu privire la anticiparea poziționării Americii pe scena internațională.

Întregul demers este rafinat prin cursivitate și coerență, ce un efort de o complexitate analitică ridicată, cu un caracter interdisciplinar, bazat pe interpretarea unor elemente atât din teoria relațiilor internaționale cât și din studiile dedicate politicii externe, respectiv cele strategice.

În condițiile în care apetența pentru strategic și Mari Strategii din capitalele și centrele universitate din străinătate nu este prezentă la același nivel în peisajul autohton, în special în mediul politic, propunerea acestei perspective teoretice, cu valențe practice însă, contribuie la formarea unui fond de cunoaștere atât de necesar decidenților, profesioniștilor și cercetătorilor din România.

Ambasador George Cristian Maior

INTRODUCERE

Argument

Într-o lume în continuă schimbare, care impune practica deciziei în condiții de incertitudine, gândirea strategică devine crucială, iar strategia un instrument de nădejde. Redusă la esența sa, strategia presupune păstrarea unui echilibru între scopuri, resurse și mijloace: în termeni simpliști, prima sarcină a strategului vizează orientarea procesului decizional, pentru a asigura scopul esențial al statelor în sistemul internațional (securitatea).

Marea Strategie reprezintă un concept relativ puțin cunoscut în România și abordat mai degrabă secvențial. Termenul nu a beneficiat de o atenție deosebită în țara noastră, tematica subsumată abordată prea puțin în spațiul românesc, iar studiile dedicate gândirii strategice și marii strategii sunt încă la început. Conceptul beneficiază de puține definiții, unele dintre ele chiar contradictorii (de altfel nu există nici o abordare unitară asupra termenului, acesta fiind tradus în limba română prin *Marea Strategie* sau *strategie globală* sau *strategie de țară*, fapt care îi subminează utilitatea, pentru academicieni și practicieni deopotrivă.

A vorbi despre Marea Strategie (*grand strategy*) presupune mult mai mult, căci aceasta are de-a face cu *aspirații potențial nelimitate*; Marea Strategie nu se limitează la scopurile esențiale ale oricărui stat (supraviețuirea și bunăstarea), ea *are de-a face cu o miză mult mai mare*: locul și rolul pe care dorește să și-l asume un stat în arena internațională. Ea reflectă nivelul de ambiție asumat de un stat în sistemul internațional. Marea Strategie presupune așadar un demers proactiv.

Marea Strategie nu e *satisficientă*[1], ea este *maximizatoare de valoare* în alinierea *resurselor în mod necesar limitate* la *obiective potențial nelimitate*. În aceasta constă *măreția Marii Strategii*, aceasta este esența adjectivului mare atașat conceptului, care face diferența.

Un astfel de demers reclamă o abordare de tip *forțe întrunite* (inspirată din terminologia militară), abordare care îmbină argumente din sfera relațiilor internaționale, a istoriei, a studiilor strategice, a studiilor prospective etc. Efortul de reflecție strategică devine astfel exhaustiv și îmbrăcă fețe ianusiene: reclamă mai întâi o incursiune la origini, căci Marea Strategie necesită a cunoaște de unde vine un stat pentru a înțelege încotro se îndreaptă. Necesită totodată privirea spre viitor, căci *Marea Strategie* privește în depărtare către un viitor dezirabil. Marea Strategie impune înainte de toate viziune și asumare.

Cu alte cuvinte, nevoia de a reveni la fundamentele Marii Politici (*grand politics*) pentru a putea fundamenta apoi acea *gândire strategică de tip nou*, după cum sugestiv invocă George Maior, al cărui apel a și inspirat, de altfel acest demers: „Ar fi util să meditām la termenii unei gândiri strategice de tip nou, care să îmbine cumva elementele tradiționale ale geopoliticii și jocului de putere de tip clasic cu cele privind relația tot mai complexă dintre factorii cognitivi și cei materiali, dintre putere și cunoaștere, care acționează într-un sistem internațional tot mai fluid, tot mai imprevizibil" (Maior, 2014).

„Mai presus de toate, gândirea sau teoria strategică este o teorie pentru acțiune; ea nu are valoare dacă nu este pragmatică", scria Bernard Brodie (1979, p. 452), marele strateg american. Teoria și practica nu pot sau nu ar trebui să fi despărțite una de alta: teoria ar trebui să reprezinte un instrument pentru a explica o realitate dată, iar practica ar trebui să se fundamenteze pe concluziile acestor explicații. Nu în ultimul rând, demersul în sine se constituie într-un argument care invocă necesitatea unei mai bune corelări între palierul decizional (în materie de politică externă și de securitate) și comunitatea academică.

[1] Omul este rațional, dar raționalitatea lui este una limitată, iar comportamentul rațional este unul „satisficient", după cum susține H.A. Simon, cel care a inventat acest termen. O acțiune de alegere este satisficientă atunci când cel care o face caută să identifice acele alternative care sunt „destul de bune": ele sunt satisfăcătoare (nu maximizatoare) și suficiente pentru a atinge scopurile (Simon, 1955, 1982 apud Miroiu, 2001, p. 33-34).

Cred cu tărie că marea misiune a Marii Strategii este aceea de a acționa ca o busolă care să ghideze un stat în căutarea securității într-o lume complexă și nesigură, iar acest efort implică o abordare de tip forțe întrunite, care să îmbine componenta teoretică și cea practică în materie de gândire și acțiune strategică.

Lucrarea nu își arogă pretenția de a fi un *deschizător de drumuri* pe acest subiect, dar își propune să aducă o contribuție prin urmărirea traiectoriei conceptuale a Marii Strategii și aducerea unor clarificări esențiale privind sfera de cuprindere a termenului.

Scopul și fundamentele lucrării

Lucrarea abordează simbioza dintre factorii materiali și cei nonmateriali în modelarea comportamentului de politică externă al Americii. Obiectivul general este acela de a înțelege comportamentul statelor (văzute ca unități unitare) în sistemul internațional, prin prisma variabilelor care influențează calculul strategic.

Lucrarea urmărește:

- ✓ să exploreze factorii (variabilele) care influențează comportamentul strategic al statelor;
- ✓ să susțină relevanța variabilelor ideaționale în modelarea tiparelor de comportament în sistemul internațional;
- ✓ să ofere o privire asupra istoriei gândirii strategice și să formuleze o definiție cât mai largă, cuprinzătoare pentru conceptul de *Mare Strategie* (prea puțin abordat în spațiul autohton);
- ✓ să aplice un model hibrid de interpretare a comportamentului Americii pe scena internațională (pornind de la perspectiva realist-sistemică, îmbogățită cu explicații specifice ontologiei constructiviste);
- ✓ să abordeze opțiunile strategice majore la dispoziția Statelor Unite în contextul revitalizării competiției dintre puteri.

Pornind de la o întrebare teoretică foarte largă – *Ce variabile influențează comportamentul strategic al statelor?* **– lucrarea** argumentează

în favoarea următoarei teze: *Preferințele de politică externă ale statelor sunt nu numai un produs al factorilor materiali (structura sistemului), ci și un produs al contextului normativ, axiologic, pe care statele îl împărtășesc la un moment dat.* Identitatea reprezintă o variabilă independentă care definește, alături de puterea materială, interesele unui stat și influențează politica externă a acestuia. Nu capabilitățile militare în sine pot constitui o amenințare, ci mai degrabă *cine* posedă respectivele capabilități și modul în care acesta își definește interesele și amenințările.

În jurul acestei probleme supuse cercetării se va construi studiul de caz ce explorează comportamentului Americii pe scena internațională. America reprezintă un studiu de caz emblematic – nucleul Marii Strategii a SUA este dat tocmai de modul în care este concepută relația dintre interese și valori –, de aceea am considerat că poate deveni un model explicativ pentru examinarea acestor dinamici între variabilele care influențează comportamentul statului.

Ideea acestei lucrări a izvorât din dezbaterile care au dominat agenda centrelor analitice și de reflecție de peste Atlantic din ultimii ani, privind viitorul Marii Strategii americane și necesitatea unui proces de adaptare strategică la **reîntoarcerea la rivalitate sistemică pe baze ideologice**. Dimensiunea confruntării strategice dintre marii actori este completată de competiția tehnologică, prezervarea avansului în fața principalilor competitori (China și Rusia) devenind epicentrul preocupărilor americane de securitate națională, asumat drept obiectiv de securitate națională.

Ce rol ar trebui, așadar, să își asume America pe scena internațională?

Inspirată de metafora *incertitudinilor* ca principiu epistemologic inovator menit să permită investigația empirică a artei strategiei – (Maior, 2014) – lucrarea aduce în discuție **marile necunoscute** care au modelat și vor modela politica mondială în perioada care urmează:

- ✓ Este hegemonia SUA în declin?
- ✓ Cum va gestiona hegemonul revitalizarea competiției dintre marile puteri?
- ✓ Ce strategie gestionează optim ieșirea din hegemonie?
- ✓ Cum va arăta structura sistemului internațional in secolul XXI?

În ultimii ani, în mediul politic și academic american s-au intensificat apelurile privind necesitatea de revizuire a priorităților strategice, pe fondul competiției dintre puteri și al contestării supremației Washingtonului de către rivalii sistemici. Teme precum *declinul puterii americane, modificările din balanța de putere globală, tranziția către multipolaritate, ascensiunea și asertivitatea Chinei, necesitatea reevaluării poziției și a rolului SUA în sistemul internațional și viitorul Pax Americana* au devenit predilecte pe agenda comunităților academice și de cercetare.

În aceste condiții, la Washington a prins din ce în ce mai mult contur narațiunea privind imperativul reevaluării Marii Strategii, iar caracterul indispensabil al implicării puterii americane în gestionarea ordinii internaționale care promovează pacea și stabilitatea a fost pus sub semnul întrebării. Sunt tot mai multe voci analitice care invocă necesitatea de abandonare a Marii Strategii internaționaliste centrate pe hegemonia liberală și recomandă restrângerea sau chiar renunțarea la angajamentele curente asumate prin rolul de manager al sistemului internațional postbelic, lăsând statelor partenere responsabilitatea asigurării securității proprii.

O astfel de schimbare de optică în ceea ce privește Marea Strategie de urmat a Americii are implicații globale semnificative. Pe acest fond, există temeri cu privire la faptul că o eventuală restrângere a rolului hegemonic al SUA (și, totodată, de garant al ordinii internaționale liberale) va facilita îmbrățișarea alternativelor antiliberale, aducând cu sine o redefinire a sistemului de valori pe care se fundamentează ordinea fondată la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial.

Aceste temeri au intervenit și pe fondul unui declin al autorității americane în lume, accentuat de criticile din ce în ce mai intense la adresa modului în care Administrațiile Trump și Biden au gestionat afacerile internaționale, precum și pe fondul unor tendințe de erodare a încrederii intre cele două țărmuri ale Atlanticului. Aceste turbulențe care se manifestă din ce în ce mai intens în sistemul internațional determină multiplicarea exponențială a riscurilor de dezintegrare a ordinii liberale internaționale.





ISBN: 978-606-37-2237-0